

श्री ५ को सरकार

कानून तथा न्याय मन्त्रालय

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले बनाइबक्सेको तल लेखिएबमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गरिएको छः-

२०२३ सालको ऐन नं. २२

स्वस्तिश्री गिरिराजचक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरुदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला ओजस्विराजन्य अति तेजस्वी त्रिभुवन प्रजातन्त्रश्रीपद अति कीर्तिमय नेपालश्रीपद प्रोज्ज्वल नेपालतारा ॐ रामपट्ट अतुलज्योतिर्मय त्रिशक्तिपट्ट अतिप्रबल गोरखादक्षिणबाहु महाधिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्रीमन्महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम् सदा समरविजयिनाम् ।

नेपाल राष्ट्र बैंक ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावनाः- नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०१२ (यसपछि मूल ऐन भनिएको) लाई संशोधन गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले यो ऐन बनाई बक्सेको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः- (१) यस ऐनको नाम "नेपाल राष्ट्र बैंक (पाँचौं संशोधन) ऐन, २०२३" रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. मूल ऐनको दफा २ मा संशोधनः- मूल ऐनको दफा २ मा देहाय बमोजिमको खण्ड (६) र खण्ड (१०) थपिएको छः-

(६) "सञ्चालक" भन्नाले गभर्नर र डिप्युटी गभर्नर समेतलाई जनाउँछ ।

(१०) "गभर्नर" भन्नाले दफा ८ बमोजिम नियुक्त भएको कायम मुकायम गभर्नरलाई समेत जनाउँछ ।

आधिकारिकता मन्त्रालयबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

३. मूल ऐनको दफा ३ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा ३ को सट्टा देहाय बमोजिमको दफा ३ राखिएको छ:-

३. बैंकको स्थापना:- (१) नेपाल राष्ट्र बैंक नामको एउटा केन्द्रीय बैंक स्थापना हुनेछ ।

(२) यो बैंक अनवच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित र संगठित संस्था हुनेछ र यसले आफ्नो नामबाट नालिस गर्न र यस उपर पनि सोही नामबाट नालिस उजुर लाग्न सक्नेछ ।

(३) यस बैंकको सबै कामको निमित्त आफ्नो एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।

(४) यो बैंकको प्रधान कार्यालय काठमाडौंमा रहनेछ ।

४. मूल ऐनको दफा ५ मा संशोधन:- (१) मूल ऐनको दफा ५ को उप-दफा (१) को अन्तमा देहाय बमोजिमको वाक्यांश थपिएको छ:-

यसरी दिइएको निर्देशको पालन गर्नु बैंकको कर्तव्य हुनेछ ।

(२) मूल ऐनको दफा ५ को उप-दफा (२) मा रहेको "उपर्युक्त सरकारी निर्देशनको अनुसरण गरी" भन्ने वाक्यांश झिकिएको छ ।

५. मूल ऐनको दफा ६ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा ६ को सट्टा देहाय बमोजिमको दफा ६ राखिएको छ:-

६. सञ्चालक समितिको गठन:- (१) देहायमा लेखिए बमोजिमका सदस्यहरू भएको एउटा सञ्चालक समिति हुनेछ:-

(क) गभर्नर,

(ख) श्री ५ को सरकारबाट उप-दफा (३) बमोजिम डिपुटी गभर्नर नियुक्त भएमा, बढीमा २ जना डिपुटी गभर्नर, र

(ग) अरू चार जना सञ्चालकहरू ।

(२) बैंकको गभर्नरको नियुक्ति श्री ५ को सरकारले गर्नेछ । निजको कार्यावधि ३ वर्षको हुनेछ । श्री ५ को सरकारले मनासिब देखेमा कार्यावधि समाप्त भएपछि निजलाई सो पदमा पुनः नियुक्त गर्न सक्नेछ । निजको तलब, भत्ता तथा अन्य सुविधाहरू श्री ५ को सरकारले तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) श्री ५ को सरकारले आवश्यक देखेमा गभर्नरसंग परामर्श गरी २ जनामा नबढाई डिपुटी गभर्नर नियुक्त गर्न सक्नेछ । निजहरूको कार्यावधि तलब, भत्ता, तथा अन्य सुविधाहरू श्री ५ को सरकारले तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

आधिकारिकता सुदण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

२९३

(४) उप-दफा (१) को खण्ड (ग) मा उल्लेखित सञ्चालकको नियुक्त दुई वर्षको निमित्त श्री ५ को सरकारले गर्नेछ । श्री ५ को सरकारले मनासिब देखेमा कार्यावधि समाप्त भएपछि निजलाई सो पदमा पुनः नियुक्त गर्न सक्नेछ । निजले समितिको सभामा उपस्थित भएको प्रत्येक दिनको निमित्त श्री ५ को सरकारले तोकिए बमोजिमको पारिश्रमिक पाउनेछ ।

६. मूल ऐनको दफा ७ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा ७ को सट्टा देहाय बमोजिमको दफा ७ राखिएको छ:-

७. सञ्चालकको अयोग्यता:- (१) देहायका अवस्थामा कुनै व्यक्ति सञ्चालकको पदमा नियुक्त हुन वा बहाल रहन पाउने छैन:-

- (क) ऋण तिर्न नसकी साहूको दामासाहीमा परेको, वा
- (ख) बौलाएको, वा
- (ग) कुनै बैंकको कर्मचारीको पदमा बहाल रहेको, वा
- (घ) अन्य कुनै बैंकको सञ्चालकको पदमा बहाल रहेको ।

तर- (१) खण्ड (ग) मा लेखिएको अयोग्यता गभर्नर र डिपुटी गभर्नरका हकमा लागू हुनेछैन ।

(२) आवश्यकतानुसार श्री ५ को सरकारले खण्ड (घ) मा लेखिएको अयोग्यता गभर्नर र डिपुटी गभर्नरका हकमा लागू नहुने गर्न सक्नेछ ।

(२) एउटै फर्मका साझेदार वा एउटै संगठित संस्थाका सञ्चालक भैरहेको कुनै दुइजना व्यक्ति एकै समयमा यस बैंकको सञ्चालक हुन वा बहाल रहन सक्ने छैनन् ।

तर, सरकारी वा गैर-सरकारी संगठित संस्थाको सञ्चालक पदमा बहाल रहेको सरकारी कर्मचारीको हकमा यो उप-दफालागू हुने छैन ।

७. मूल ऐनको दफा ६ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा ६ मा रहेको "गभर्नर" भन्ने शब्दको सट्टा "गभर्नर वा डिपुटी गभर्नर" भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् ।

८. मूल ऐनको दफा १० मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा १० को सट्टा देहाय बमोजिमको दफा

१० राखिएको छ:-

१०. समितिको सभा:- (१) गभर्नरले आवश्यकतानुसार समितिको सभा बोल्ने छ ।

आधिकारिकता मुद्रण २१६० प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ।

तर, कम्तीमा वर्षको ६ पटक र ३ महीनाको एक पटक त्यस्तो सभा बोलाउनु अनिवार्य हुनेछ ।

(२) उप-दफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि छलफल गर्न खोजेको विषय सूची सहित कम्तीमा दुइजना सञ्चालकले लिखित अनुरोध गरेमा गभर्नरले सो अनुरोध बमोजिम सभा बोलाउनु पर्छ ।

(३) गभर्नर वा गभर्नरले अधिकृत गरेको डिपुटी गभर्नर र दफा ६ को उप-दफा (१) को खण्ड (ग) मा उल्लेख भएका कम्तीमा दुइजना सञ्चालक उपस्थित नभै समितिको सभा हुनेछैन ।

(४) उप-दफा (३) बमोजिम गणपूरक संख्या (कोरम) पुगेको सभाको निर्णय समितिको निर्णय मानिनेछ । कुनै प्रस्तावको पक्ष र विपक्षमा मत बराबर भएमा सभापतित्व गर्ने व्यक्तिले निर्णयात्मक मत पनि दिन सक्नेछ ।

(५) दफा ६ को उप-दफा (३) बमोजिम नियुक्ति भएका डिपुटी गभर्नरहरूले समितिको सभामा उपस्थित भै छलफलमा भाग लिन बाहेक कुनै विषयमा सभामा मतदान हुंदा आफ्नो मत दिन पाउने छैन ।

तर, कुनै कारणले गभर्नर समितिको सभामा उपस्थित हुन नसकेमा निजले अधिकृत गरेको डिपुटी गभर्नरले निजको तर्फबाट मत दिन सक्नेछ ।

(६) गभर्नरको सभापतित्वमा समितिको सभा हुनेछ ।

तर, कुनै कारणवश गभर्नर समितिको सभामा उपस्थित हुन नसकेमा निजले अधिकृत गरेको डिपुटी गभर्नरले सभाको सभापतित्व गर्न सक्नेछ ।

९. मूल ऐनको दफा १२ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा १२ मा रहेको “यो बैंक श्री ५ को सरकारको अर्थ मन्त्रालय मातहत हुनाले” भन्ने वाक्यांश झिकिएको छ ।

१०. मूल ऐनको दफा १४ मा संशोधन:- (१) मूल ऐनको दफा १४ को उप-दफा (१) मा रहेको “गोरखापत्रमा” भन्ने शब्द झिकिएको छ ।

(२) मूल ऐनको दफा १४ को उप-दफा (२) मा रहेको “तथा रिपोर्ट” भन्ने शब्दहरू झिकिएका छन् ।

११. मूल ऐनको दफा १५ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा १५ को मार्जिनल नोट पछि (१) राखी त्यसपछि देहाय बमोजिमको उप-दफा (२) थपिएको छ:-

(२) बैंकले मौद्रिक स्थितिलाई विचार गरी कृषि कर्जा दिने अन्य बैंक वा संस्थालाई आवश्यक जमानतलाई कर्जा दिन सक्नेछ ।

१२. मूल ऐनको दफा १८ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा १८ मा रहेको “दायित्व बढ्ने गरी नोट निष्काशन गर्न श्री ५ को सरकारको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ” भन्ने वाक्यांश झिकिएको छ ।

१३. मूल ऐनको दफा २२ मा संशोधनः- मूल ऐनको दफा २२ को सट्टा देहाय बमोजिमको दफा

२२ राखिएको छः-

२२. बैंकिङ्ग व्यवस्था र उधार नियन्त्रण सम्बन्धमा निर्देशन दिने र नियम बनाउनेः-

(१) बैंकिङ्ग व्यवस्था, द्रव्य (मनी) र उधारो (क्रेडिट) को सम्बन्धमा यस बैंकले समय समयमा दिएको निर्देशनहरू सबै बैंकले पालन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उधारो (क्रेडिट) नियन्त्रण गर्नको निमित्त यस बैंकले श्री ५ को सरकारको स्वीकृतिलिई नियम बनाउन सक्नेछ ।

१४. मूल ऐनको दफा २३ मा संशोधनः- (१) मूल ऐनको दफा २३ को उप-दफा (२) मा रहेको "श्री ५ को सरकार र " भन्ने शब्दहरू झिकिएका छन् ।

(२) मूल ऐनको दफा २३ को उप-दफा (३) को खण्ड (ख) को सट्टा देहाय बमोजिमको खण्ड (ख) राखिएको छ :-

(ख) अन्य बैंकहरूले आफ्ना ग्राहकहरूलाई दिएको पूर्ण सुरक्षित कर्जाहरू ।

१५. मूल ऐनको दफा २४ मा संशोधनः- मूल ऐनको दफा २४ को सट्टा देहाय बमोजिमको दफा २४ राखिएको छः-

२४. औद्योगिक कर्जाः- बैंकले मौद्रिक स्थितिलाई विचार गरी निजी क्षेत्र, सरकारी क्षेत्र र अर्ध-सरकारी क्षेत्रमा खुलेका उद्योगहरूलाई कर्जा दिने अन्य बैंक वा संस्थालाई आवश्यक जमानतलिई कर्जा दिन सक्नेछ ।

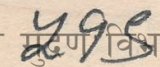
१६. मूल ऐनको दफा २५ मा संशोधनः- (१) मूल ऐनको दफा २५ को खण्ड (६) को सट्टा देहाय बमोजिमको खण्ड (६) राखिएको छः-

(६) श्री ५ को सरकार वा विदेशी सरकार वा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाको सिक्कुरिटि वा प्रोमिसरी नोट खरीद विक्री गर्न र त्यसको सांवा ब्याज उठाउने ।

(२) मूल ऐनको दफा २५ को खण्ड (१५) पछि देहाय बमोजिमको खण्ड (१६) थपिएको छः-

(१६) कृषि उद्योग तथा बैंकिङ्ग विकासको निमित्त आवश्यक भएमा अन्य बैंक र वित्तीय संस्थाहरूको शेयर वा डिभेन्चर खरीद विक्री गर्ने वा अण्डर राइट गर्ने ।

१७. मूल ऐनको दफा २८ मा संशोधनः- मूल ऐनको दफा २८ मा रहेको "श्री ५ को सरकार दाखिल गरिनेछ" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "श्री ५ को सरकारको सर्वसञ्चित कोषमा दाखिल गरिनेछ" भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् ।

आधिकारिकता विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

१८. मूल ऐनको दफा ३१ पछि दफा ३२, दफा ३३, दफा ३४, दफा ३५, दफा ३६, दफा ३७

थप्ने:- मूल ऐनको दफा ३१ पछि देहाय बमोजिमको दफा ३२, दफा ३३, दफा ३४, दफा ३५, दफा ३६ र दफा ३७ थपिएको छ:-

३२. यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गतको नियम वा आदेश वा निर्देशको उल्लंघन गर्ने

बैंक उपर नियन्त्रण:- (१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा आदेश वा निर्देश अन्य कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थाले उल्लंघन गरेमा बैंकले त्यस्तो बैंक वा वित्तीय संस्थाको कर्जा र लगानीको व्यवसायमा वा शेयर होल्डरहरूलाई दिइने लाभांशको आंशिक वा सम्पूर्ण रकममा वा बैंकिङ्ग कारोवारमा प्रतिबन्ध लगाउन वा त्यस्तो बैंकको इजाजत-पत्र निलम्बन वा रद्द गर्न सक्नेछ ।

(२) उप-दफा (१) अन्तर्गत बैंकले गरेको कुनै कारवाई उपर श्री ५ को सरकारमा अपील लाग्न सक्नेछ र त्यस सम्बन्धमा श्री ५ को सरकारबाट भएको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

३३. गोपनीयता र इमान्दारीको शपथ ग्रहण गराउने:- (१) बैंकको कुनै अफिसर, सल्लाहकार, कर्मचारी वा सञ्चालकले आफ्नो कर्तव्य पालनको सिलसिलामा थाहा पाएको कुनै पनि सूचना वा व्यहोरा अनधिकृत व्यक्तिलाई थाहा दिनु हुंदैन ।

(२) बैंकमा सर्वप्रथम नियुक्त भएका प्रत्येक अफिसर र कर्मचारीले आफ्नो ओहदाको काम शुरू गर्नुभन्दा अगावै तोकिए बमोजिम गोपनीयता र इमान्दारीको शपथ ग्रहण गर्नु पर्छ ।

३४. सजाय:- (१) कसैले जानी जानी वा बदनियतसाथ यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम आफूले गर्नु पर्ने कुनै काम कारवाई नगरी वा गर्न नहुने कुनै काम कारवाई गरी बैंकलाई क्षति पुऱ्याएमा वा पुऱ्याउन उद्योग गरेमा नोक्सानी बिगो भए बिगो असूल गरी निजलाई तीन वर्षसम्म कैद वा तीन हजार रुपैयांसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(२) कसैले जानी जानी वा बदनियत साथ यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम राख्नु, बनाउनु, तयार गर्नु वा पेश गर्नु पर्ने हिसाब किताब खाता विवरण वा अन्य कुनै कागजात सो राख्नु, बनाउनु, तैयार गर्नु वा पेश गर्नु पर्ने समयमा राखेन, बनाएन, तयार गरेन वा पेश गरेन वा झुट्टा विवरण वा कागजात बनायो वा पेश गर्‍यो भने निजलाई एक वर्षसम्म कैद वा एक हजार रुपैयांसम्म जरिवाना वा दुवैसजाय हुनेछ ।

(३) उप-दफा (१) र (२) मा लेखिएदेखि बाहेक कसैले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अरु कुनै कुरा उल्लंघन गरेमा निजलाई पांचसय रुपैयांसम्म जरिवाना हुनेछ ।

३५. कानूनी कारवाई:- बैंक पक्ष वा विपक्ष भएको मुद्दा मामिला अञ्चल अदालतले हेरी शुरू कारवाई र किनारा गर्नेछ ।

३६. काम कारवाई बदर नहुने:- सञ्चालकको नियुक्ति वा सञ्चालक समितिको गठनमा कुनै अनियमितता भएको वा कुनै सञ्चालकको पद रिक्त रहेको कारणले मात्र सञ्चालक वा समितिको कुनै काम कारवाई बदर हुनेछैन ।

३७. बाधा अड्काउ फुकाउने:- यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुरा कार्यान्वित गर्न कुनै बाधा अड्काउ परेमा श्री ५ को सरकारले त्यस्तो बाधा अड्काउ फुकाउन आवश्यक आदेश जारी गर्न सक्नेछ र सो आदेश नेपाल गजेटमा प्रकाशित गरिनेछ ।

१६. खारेजी:- मूल ऐनको दफा २० को उप-दफा (३) र दफा २३ को उप-दफा (५) खारेज गरिएको छ ।

लालमोहर सदर मिति २०२३।६।१

आज्ञाले-

प्रद्युम्नलाल राजभण्डारी
श्री ५ को सरकारको सचिव ।

श्री ५ को सरकारको छापाखानामा मुद्रित ।

आधिकारिकता मद्रप विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

२१) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

२२) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

२३) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

२४) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

२५) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

२६) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

२७) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

२८) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

२९) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

३०) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

३१) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

३२) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

३३) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

३४) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

३५) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

३६) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

३७) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

३८) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

३९) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

४०) कि... (२) ७ (३) १९३७-३८ (३)

सिंहदरवार

विभाग,

मुद्रण